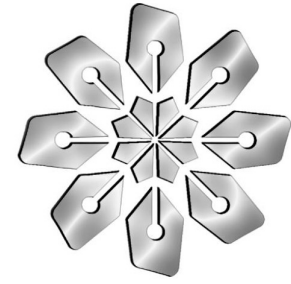

“Vostok”dan “Azerspace”dək yarım əsrlik kosmik yol

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

*Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın
İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə
“İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi”
istiqlal qərarində hazırlanıb*

İldən ömrünün sonuna qədər Kosmik Tədqiqatlar Elm İstehsalat Birliyinin baş konstrukturu və baş direktoru vəzifəsində çalışmışdır. Onun rəhbərliyi və şəxsi iştirakı ilə hazırlanmış “PS-17 BK” və “Pulsar X-1” rentgen teleskopları böyük uğurla “Salyut-Soyuz-T-11”, “Mir” orbital stansiyalarında fəaliyyət göstərmişdir.

“Pulsar X-1” ifrat ulduzunun kəşfində iştirak etmiş, həmçinin “PS-17 BK” (vertolyot variantında) Çernobil AES rayonunda radiasiya vəziyyətinin müəyyənəndirilməsində geniş istifadə olunmuşdu.

İlk azərbaycanlı kosmonavtı niyə tanırıq?

İlk azərbaycanlı kosmonavtın adı isə Musa Manarovdur. Əslən bakılı olan, sonralar Dağıstanda yaşayan Musa Manarov 1974-cü ildə Moskva Aviasiya İnstitutunun məzunu olmuşdur. 1 dekabr 1978-ci ildə kosmonavtlar dəstəsinə qəbul edilmişdir.

1987-ci ildə Vladimir Titov və Anatoley Levçenko ilə birlikdə “Soyuz TM-4” kosmik gəmisində bormühəndis kimi özünün ilk uçuşunu başa vurdu. Bir il müddətində ekipaj “Mir” orbital kompleksində işlədi. Buna görə, Manarov Lenin ordeninə və Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görüldü. Bundan başqa, ona 5 ordenlə yanaşı “Beynəlxalq İkor-1989” və ABŞ-ın “Xaroma mükafatı” diplomu da təqdim edildi. Musa Manarov kosmoda 1 ildən

artıq yaşamış bir neçə nəfərdən biridir. 7 dəfə açıq kosmoda olub-ümumi müddət- 34 saat 23 dəqiqə. Təəssüf ki, Azərbaycanda əksər xalqların həsəd aparacağı elmi nailiyyətlər əldə etmiş böyük şəxsiyyətlərimiz haqda yeterli informasiya yoxdur. Hələ də öz nümayəndəsini kosmosda görmək arzusu ilə alışıb-yanan minlərlə xalq olduğu halda, bizim gənclik belə insanlarımızı tanımır.

Gənc nəsillə kosmosa ilk insan göndərən xalqın övladı olduğunun fərqi belə deyil. Amma, “kompyuter müğənnilərini”nin bütün həyatlarını əzbər bilirlər. Dünyə mövzu ilə sosial şəbəkədə keçirdiyim qısa sorğuda buna bir daha əmin oldum.

Azərbaycanın ilk peyki ilə ölkəmizin kosmos erası başladı

“Azərkosmos” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti 2010-cu ilin may ayında yaradılıb. Bu, Qafqazın ilk peyk operatorudur. Azərbaycan Respublikasının ilk peyki- “Azerspace-1” telekommunikasiya peyki 8 fevral 2013-cü ildə Cənubi Amerikadakı Kuru kosmodromundan fəza buraxılıb.

2-ci peykimiz- “Azersky” peyki

Hindistanın Kosmik Tədqiqat Təşkilatı tərəfindən idarə olunan “Satish Dhawan Space Centre” kosmodromundan “Polar Satellite Launch Vehicle” (PSLV) daşıyıcı raketini ilə 2014-cü il iyunun 30-da uğurla orbitə çıxarılıb. Yüksək ayırıcılıq tələbi Azersky peyki dünyanın istənilən nöqtəsinə peyk təsvirini əldə etmək imkanı yaradır. Bu peyk Qarabağda işğalçı Ermənistanın təxribatlarını aşkar etməyə müharibə dövründə fəaliyyətlərini qeydə almaqla çox böyük xidmət göstərmişdir.

2018-ci il sentyabrın 26-da isə 3-cü peykimiz - “Azerspace-2” orbitə çıxarılıb. Bununla da ölkəmiz kosmik dövlətlər sıyahısına daxil olub. Qarşıda bizi kosmosda daha böyük nailiyyətlər gözləyir.

Elçin Bayramlı

Ümumdünya Aviasiya və Kosmonavtika Günü olan 12 aprel tarixi bəşəriyyətin və xalqımızın tarixində şəxsiz olaraq ən böyük və ən əhəmiyyətli bir hadisənin- kosmosa ilk insanın göndərilməsinin 60-cı ildönümüdür

İnsanın kosmosa çıxmaq həvəsi tarix boyu olub.

Bu arzunu reallaşdırmaq imkanı isə 20-ci əsrdə meydana gəldi. SSRİ və ABŞ arasında 50-ci illərdə kosmosun fəthi sahəsində gədən gərgin mübarizə başlamışdı. Kosmik yarış soyuq müharibə dövründə SSRİ və ABŞ arasında mədəni, texnoloji və ideoloji qarşıdurmanın vacib bir hissəsinə çevrilmişdi. Və bu yarış da insanın kosmosa yolunu açdı.

Kosmik yarış necə və nə ilə başladı?

Kosmosa yolu Sovet İttifaqı açdı- 4 oktyabr 1957-ci ildə Yer in ilk süni peyki “Sputnik-1” orbitə çıxarıldı. ABŞ isə özünün “Explorer-1” adlı ilk süni peykinin 1958-ci il fevralın 1-i orbitə çıxardı. 1957-ci il martın 11-də SSRİ kosmosa ilk dəfə canlı göndərdi. 1959-cu ildə “Luna-3” Ayın görünməyən tərəfinin fotosunu Yere göndərdi.

Bütün dünya ilk insanı kosmosa hansı dövlətin göndərəcəyini maraqla gözləyirdi.

1961-ci ilin əvvəllərindən ABŞ astronautı Alan Şepard orbitaltı uçuş üçün məşq edirdi. O, “Redstone” adlı raketlə 1961-ci ilin mayında uçmalı idi. Lakin Sovet kosmik proqramının rəhbəri Sergey Korolyov amerikalıları qabaqladı- aprelin 12-də Yuri Qaqarin Sovet kosmik gəmisi “Vostok”la kosmosa göndərildi.

Tarixi uçuş 12 aprel 1961-ci ildə Baykonur kosmodromundan həyata keçirildi. “Vostok” gəmisində uğurla kosmosa çıxan Yuri Qaqarin kosmik orbitdə 108 dəqiqə dövr etdikdən sonra sağ-salamat Yere qayıtdı.

Beləliklə, bəşər tarixinin ən böyük hadisəsi baş verdi və insan kosmosa ayaq açmış oldu.

Dünyanın ilk kosmonavtının qısa həyat tarixçəsi

Yuri Qaqarin 1934-cü il martın 9-da Smolensk ətrafında Qjatsk rayonunda sadə kəndli ailəsində anadan olmuşdur. 1951-ci ildə Yuri Saratov aeroklubunun üzvü olur. 1955-ci ildə təhsilini əla qiymətlərlə başa vuraraq Yak-18 təyyarəsinə ilk dəfə sərbəst uçuş edir.

27 oktyabr 1955-ci ildə Qaqarin əsgərliyə çağırılır və Orenburq

dakı 1-ci hərbi aviasiya məktəbinə göndərilir. 25 oktyabr 1957-ci ildə o, bu məktəbi bitirir.

1960-cı ildən general Verşinin əmri ilə o, kosmik uçuşlar üçün hazırlıq komandasına qəbul edilir. Serqey Korolyovun rəhbərlik etdiyi komissiya 6 namizəd arasından

Qaqarin və onun əvəzləyicisi Titovu seçir. Uçuş 12 aprel 1961-ci ildə Baykonur kosmodromunda reallaşır. Qaqarin Yer in ətrafında 108 dəqiqə dövr etdikdən sonra sağ-salamat yerə qayıdır.

Sonrakı illərdə Qaqarin bütün dünyanı gəzir, görüşlər keçirir, təəssüratlarını bölüşürdü. O yenidən uçmaq istəsə də, dövlət rəhbərliyi imkan vermirdi, onu bir simvol kimi qorumağı qərara almışdılar.

Qaqarin 27 mart 1968-ci ildə “MiG-15” reaktiv döyüş təyyarəsində qəzaya uğrayaraq həlak olmuşdur. O, Moskvada Kremli divarında dəfn olunub.

SSRİ-nin və dünyanın hər yerində onun adı əhəmiyyətli obyektlərə verilib, adibələri qoyulub. Onun adını daşıyan şəhər də var. Azərbaycanda da Qaqarin adlı obyektlər çoxdur.

“Qaqarin” proyektinə azərbaycanlı möhürü

Böyük fəxrlə qeyd etmək istəyirik ki, Sovet kosmonavtikasının inkişafında bizim xalqın görkəmli nü-

mayəndələrinin də böyük rolu olub.

Böyük ixtiraçı alim Kərim Kərimov Baykonur kosmodromunun əsası qoyulan gündən Kosmik Gəmilər üzrə Dövlət Komissiyasının tərkibinə daxil edilmişdi. Kosmik aparatların yaradılmasında, dünyada ilk dəfə insanın kosmosa göndərilməsində onun da rolu az olmamışdı.

Bəşəriyyətin ilk kosmonavtı Yuri Qaqarinin tarixi uçuşu uğurla başa çatdıqdan sonra Kərim Kərimov SSRİ-nin ən yüksək ordeni- Lenin ordeni ilə təltif olundu.

Sonralar Kərimov Sovet kosmonavtikasının inkişafında misilsiz xidmətlərinə görə, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına, həmçinin çoxsaylı yüksək dövlət mükafatlarına və ordenlərə layiq görüldü.

O, 1965-ci ildə Kosmik Vasitələr İdarəsinin rəisi vəzifəsinə təyin edilmişdir. O dövrdə Sovet kosmonavtikasının fəxri sayılan, alim-mühəndis zehninə qələbəsi kimi qəbul edilən kosmik aparatlar onun fəal iştirakı və birbaşa rəhbərliyi ilə yaradılmışdır. Onların sırasında yeni nəsillə “Soyuz” kosmik gəmiləri, “Salyut” orbital stansiyası, sonradan isə çoxmodullu “Mir” kosmik stansiyasının adlarını çəkmək olar.

Sovet kosmonavtika elminin əjdahası

1985-ci ildən keçmiş SSRİ Baş Kosmos İdarəsi Elm İstehsalat Birliyinin baş direktoru və və baş konstrukturu təyin olunan, Sialkovski, Korolyov və Qaqarin adına fəxri medallarla təltif edilən, texnika elmlər doktoru, professor Tofiq İsmayilov da Sovet kosmonavtikasının inkişafında böyük xidmətlər göstərmişdir.

Akademik T.İsmayilovun fəaliyyətində astro-fizika, elmi-tətbiqi cihazqayırma problemləri sahəsində irəliləyən elmi mülahizələr əhəmiyyətli yer tutmuşdu. 1982-ci